

Yeni
nəşrlər

Adım Ələsgərdi...

Göyçəli Dədə Ələsgər elə bir güdrət sahibi olmuşdur ki, onun haqqında ən müxtəlif istiqamətlərdə elmi araşdırmalar aparmaq olar.

Bu günlərdə Bakının "Elm və təhsil" nəşriyyatında şair Salman Qaralar tərəfindən nəfis tərtibatda hazırlanmış "Adım Ələsgərdi" adlı irihəcmli kitabımı el sənətkarının fəlsəfi dünyası adlandırmaq olar. Bu kitabda sənətkarın ədəbi irsini elmi araşdırmalarla oxuculara təqdim edilmiş, Aşıq Ələsgərin şeirlərinin birbaşa öz məzmunundan irəli gələn məsələlər təhlil predmetinə çevrilmişdir.

Kitabda göstərilir ki, Aşıq Ələsgərin dili obrazlı dil olmaqla bərabər, sadə, saf, yad təsirlərdən kənar qalan, qorunan xalq dilidir. Aşıq Ələsgər xalqi sənətkardır, Qarabağ ədəbi mühiti ilə də tanış olmuş, bu mühitdən bəhrələnmiş, bu mühitə öz töhfələrini də vermişdir.

Ustad sənətkar Qarabağ mahalında toy, nişan məclisləri keçirmiş, onu təsirləndirən müəyyən məsələlərə şeirlər həsr etmişdir.

XIX əsrin ikinci yarısında Xan qızı Natəvanın idarçılıyında olan Kəlbəcərin Qoturlu adlanan bölgəsinin Almalıq kəndində Güləndama dediyi məşhur gözəlləmə dillər əzbəri olmuşdur. "Ayağa-Qarqar" rədifli təcnisində Qarabağı bütünlüklə gəzib dolandığını öz şeiri ilə təsdiq etmişdir:

*Var olsun Qarabağ, əcəb səfədir,
Baş Xaçın axar, ayağa Qarqar.*

"Valeh və Zərnigar" dastanının Aşıq Ələsgərin çox bəyəndiyi və toylarda söylədiyi dastanlardan biri olduğu haqqında məlumatlar da ustadın bu bölgəyə olan hörmətinin nişanəsi hesab edilir.

"Aşıq Ələsgərin Qarabağ səfəri" adlı bir dastan rəvayəti də ifaçı aşıqlar tərəfindən söylənilir.

Gənc yaşlarından böyük şöhrət qazanan və sözünün şöhrəti hər yana yayılan Aşıq Ələsgər dəfələrlə Gəncəbasarda - Gəncə şəhərində, Goranboyda, Şamaxıda, Daşkəsəndə, Şəmkirdə olmuş, el şənliklərini aparmışdır. "Aşıq Ələsgərin Gəncə səfəri" adlı dastan-rəvayətlərdən məlum olur ki, bazarlıq üçün də Göyçədən Gəncəyə gəlib gedərmiş.

"Aşıq Ələsgərin Şınıx səfəri"ndə qocaman ustadın Gədəbəy, Tovuz rayonlarına səfərləri haqqında da məlumatlar var. "Aşıq Ələsgərlə Şəmkirli Aşıq Hüseynin görüşü" adlı dastan-rəvayət hər iki el ozanının bilik və qabiliyyəti, ədəb və ərkanı, bir-birinə qarşılıqlı hörmət və izzətləri haqqında ətraflı məlumatlar verir.

Atalar "Çərəyi ver çörəkçiyə" deyiblər. Şəmkirli Aşıq Hüseynin "Dəyirman" a bağlamalı açarkən Aşıq Ələsgər əvvəlcə bu bağlamalı deyənə öz qiymətini verir:

*Gələndə ustad kəlamı,
Köhnə yaram qan verir,
Mövca gəlir bəhri-çəşmim,
Qətreyi-baran verir...*

Aşıq Ələsgər Aşıq Hüseyni ustad, onun bağlamasını isə kəlam-hikmətamiz, nəsihətamiz söz adlandırır. Bu ustad kəlamı özü də böyük ustad olan Dədə Ələsgərin söz bəhrinindəryasının gözünü açır, onu dalğalanmağa, bəhrələnməyə, ardı-arası kəsilməyən söz yağışı yağdırmağa həvəsləndirir.

Kitabda göstərilir ki, Dədə Ələsgər ustad bir sənətkar olaraq aşıqlıq məktəbinin hər biri haqqında məlumatlı olmuş, hər məktəbə məxsus dastan ifaçılığını, aşıq havalarını mükəmməl bilmişdir. O, Göyçə aşıq məktəbinin ən görkəmli nümayəndəsi olaraq, bu sənətə yeni bir ab-hava gətirərək Azərbaycanın ən görkəmli nümayəndələrindən biri kimi sənət tarixinə öz möhürünü vurmuşdur.

Aşıq Alı ilə Aşıq Ələsgər eyni bir ədəbi mühitin, aşıqlıq məktəbinin övladları olduqları üçün onların şeirlərinin dil, üslub, ideya-bədii xüsusiyyətləri də oxşardır. Eyni rədifli şeirlərə hər iki sənətkarın yaradıcılığında rast gəlmək mümkündür.

1918-ci ildə erməni vandallarının türklərə qarşı törətdikləri qanlı qırğınlar Qərbi azərbaycanlıları ağır zülm və işgəncələrlə üzleşdirdi. Göyçə qan gölünə çevrildi. Belə bir çətin məqamda Basarkeçərin Zoğkəndi ilə qonşu olan Aşıq Ələsgərin ailəsi məcburiyyət qarşısında qalıb ata-baba yurdları olan Ağkilsə kəndindən Kəlbəcərə köç etdilər. Kəlbəcərin Qanlıkənd kəndində məskunlaşan Aşıq Ələsgərin ailəsi 1921-ci ildə Ermənistanda Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra ata-baba yurdları olan Ağkilsə kəndinə döndülər.

Sazı, sözü ilə böyük şöhrət qazanan, fitri istedadı, haqdan verilən ilhamı ilə saza da, sözə də böyük şöhrət qazandıran Dədə Ələsgər "Pənc Alı-Əba" adlı şeirində deyir: *Günahım dəryadı, özüm qazmışam,
Tutduğum işlərə çox utanmışam.
Püşti-pənahına daldalanmışam
Adım Ələsgərdi, əslim göyçəli.*

Ustad sənətkar, saz və söz xiridarı Aşıq Ələsgər filosof uzaqgörənliyi ilə Göyçə mahalında iqtisadi çətinliklərin olduğunu, insanların həyat şəraitinin günbəgün pisləşdiyini bir sıra şeirlərində olduğu kimi, "Bahalıq" şeirində də realistsəsinə təsvir etmişdi:

*Görməmişdik səksən ildə
Bir belə yaman bahalıq.
Dad! Həzər dad! Əlindən
Çəkirik aman, bahalıq.*

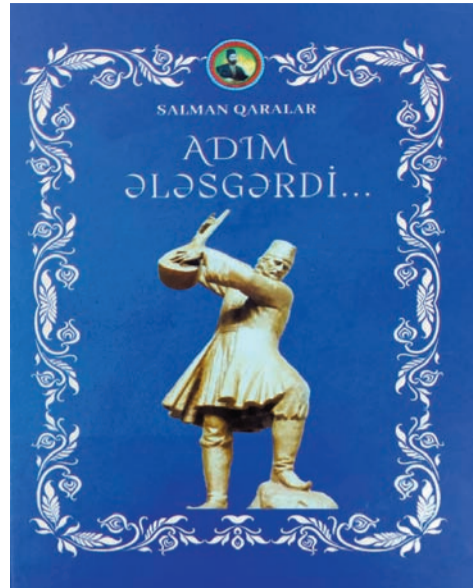
***

*Mal satan, taxıl satan
Satırlar iman, bahalıq.
Gen dünya bizim üçün
Olubdu zindan bahalıq.
Günü-gündən dərdimiz
Eyləyir tüğyan, bahalıq.*

"Dəyirmançı aşıq" dastan-rəvayətlərindən məlum olur ki, İrəvan tərəflərdə türk-müsəlman əhalisini qıran daşnaklar Göyçə mahalına da hücum edirlər.

Novruz bayramından 17 gün keçənə qədər Göyçənin igid oğulları ermənilərlə vuruşdular. Ermənilərə yenə qüvvə gəldi, müsəlmanların gülləsi qurtardığına görə, Göyçədən çıxmağa məcbur oldular. Aşıq Ələsgərin Çamırlı kəndindən olan Həsən, Heydər və Mustafa adlı dostları da ermənilərə qarşı döyüşlərdə həlak oldular. Bu üç igid qardaşın ölüm xəbəri də Aşıq Ələsgəri möhkəmə sarsıdı:

*Hanı Həsən, hanı Heydər,
Hanı Sərdar Mustafa?
Sayəyi-mərhəmətindən
Bir müddət sürdük səfa.*

*Axırını zay eylədin
A bimürvət, bivəfa,
Aç sinəmdə düyünə bax,
Dağı gözlə, gözlə sən.*

Aşıq Ələsgər bir aşıq, bir şair olmaqdan daha çox hadisələrə "dünyanın get-gəlini" dərk edən filosof, hər işin "Çərxi-fələkdən" baş verdiyinə bir din bilicisi, bir övliya xarakterli insan, Həzrət Əli aşıqı kimi yanaşmağa daha çox meyilli olmuşdur.

Dədə Ələsgər "Nə yaxşı, yaxşı" təcnisinin son bəndində "eşq atını qovmaq" - çapmaq, siyirtmək istəyənlərə bir dədə, bir ozan kimi öyüd-nəsihət verir, insanı ümidli olmağa, sabaha inamla baxmağa səsləyir. Ahu-zar çəkən aşıqə qeybdən, sirr dolu göylərdən bir ehsan, bərekət, nur yağışı yağacağına inanır və dinləyicilərini də inandırır.

Dədə Ələsgərin böyüklüyü, ustalıqı onun şeirlərinin böyük əksəriyyətində öz əksini mükəmməl şəkildə tapmışdır.

"Adım Ələsgərdi" kitabının V fəslində "Ala gözlü Səhnabani"ya həsr olunmuş şeirləri təhlil edəndə Aşıq Ələsgər dilinin sadəliyinə, xəlqiliyinə, fəlsəfi dərinliyinə heyran qalmaq olmur.

Dədə Ələsgər yaradıcılığında ilahi gözəlliklərin necə təsvir və tərənnün olduğu müəyyən etmək üçün onun öz əsərləri ən doğru bələdçidir.

Aşıq Ələsgər öz şeirlərində yalnız Məcnun və Leyli eşqinə müraciət etməklə kifayətlənmir, digər yarəfsənəvi, yarıtarixi dastan qəhrəmanlarından bəhs edir, onların ilahi eşqə bağlı olduqları epizodları xatırladır:

*Fərhad Şirin sevdi, Yetim yaxşı yar,
Təbib sənə, gəl yaramı yaxşı yar!
Yaxşı yara qismət olmaz yaxşı yar,
Həm sözdən mətləb qan, həm ayıl eylə.*

Aşıq Ələsgər həqiqi gözəlliklərə bağlı olan bir haqq aşığı olmaqla bərabər, real həyatda yaşayan, konkret məkanı, zamanı, əmək fəaliyyəti olan bir sənət adamı olmuşdur.

Aşıq Ələsgərin gəraylı janrında yazdığı şeirlərin də əksəriyyəti ya el gözəllərinin tərənnümünə, ya da gözəlin həsrətindən aşığın könül dünyasından yaranan qəmin, qüssənin təsvirinə həsr olunmuşdur.

Ümid etmək olar ki, Salman (Qaralar) Balakışiyevin ağır zəhmət bahasına ərsəyə gətirdiyi "Adım Ələsgərdi" adlı kitabı ustad sənətkarın həyat və yaradıcılığına nüfuz etmək arzusunda olan folklorşünaslar və ümumən poeziya xiridarı tərəfindən böyük maraq və rəğbətlə qarşılanacaq.

Qədir ASLAN,
"Respublika".